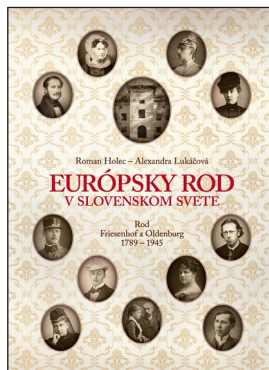

HOLEC, Roman – LUKÁČOVÁ, Alexandra. *Európsky rod v slovenskom svete. Rod Friesenhof a Oldenburg 1789 – 1945.* Bratislava : SLOVART, 2023. 344 s. ISBN 978-80-556-4745-6.

Jedným z osvedčených a často využívaných spôsobov, ako poznávať dejiny, je sledovanie osudov jednotlivcov, rodín i celých rodov. V našom prostredí najmä v posledných dvoch či troch desaťročiach narastá záujem nielen o poznávanie, ale tiež spracovanie osudov osobností z prostredia vyššej i nižšej šľachty. Úsilie zozbierať čo najviac objektívnych informácií o tejto kedysi v uhorskom prostredí pomerne početnej skupine obyvateľstva je veľmi dôležité. Nielen z dôvodu jej nesporného významu v stredovekých či novovekých dejinách či každodenného života obyvateľov krajiny v týchto obdobiach. Nemenej dôležité je to tiež preto, lebo udalosti a vývoj tzv. „krátkeho“ 20. storočia intenzívne

a cielene spájali šľachtu s mýtom o parazitickom spôsobe života, protiľudovými aktivitami či priamou zodpovednosťou za množstvo sociálnych problémov. O tom, že to ani v prostredí niekdajšej habsburskej monarchie nebol ani zďaleka vždy správny pohľad dokazuje aj kniha dvojice historikov, prof. R. Holec a dr. A. Lukáčovej, nazvaná *Európsky rod v slovenskom svete*.

Hneď na úvod sa natíska otázka, prečo sa práve rodina Friesenhof a Oldenburg stala predmetom záujmu autorov. V Uhorsku i na území dnešného Slovenska pôsobilo množstvo podstatne starších, zámožnejších rodín, ktorých príslušníci boli vplyvnými politikmi, úradníkmi, generálmi, dosiahli vysoké cirkevné hodnosti alebo výnimočné úspechy vo svojej hospodárskej činnosti. V podstate nič z toho sa vybranej rodiny netýka. Napriek tomu sa nám na viac ako tristo stranách textu odvíja zaujímavý príbeh piatich generácií jedného rodu, v mnohých ohľadoch výnimočného. Pre čitateľa, najmä laického záujemcu o históriu, môže byť publikácia zaujímavým rozprávaním o rodine, ktorej zakladateľ vďaka svojim schopnostiam a úspechu v podnikaní, preskočil hneď niekoľko spoločenských stupňov a zaradil sa s ríšskym titulom slobodného pána, resp. baróna k vyššej šľachte. Následne v tretej generácii prostredníctvom morganatického sobáša dokonca k najvyššej európskej aristokracii. Už to je svojím spôsobom zriedkavý jav, ktorý stojí za pozornosť. V tomto smere je tiež do istej miery unikátne, keď v rámci jednej generácie rodu Friesenhof a Oldenburg nájdeme vedľa seba vnuka švédkeho kráľa, člena oldenburgského vláduceho rodu a baróna Gregora Friesenhofa, člena výboru Matice slovenskej a v 60. rokoch 19. storočia podporovateľa slovenských národno-emancipačných snáh. Okrem ďalších zaujímavostí, rodina svojím západoeurópskym i východoeurópskym pôvodom akoby symbolicky spojila rôzne zvyklosti a tradície na nevelkom panstve v strede tohto kontinentu. Napriek tomu, že žili v prostredí pre nich prakticky jazykovo i národnostne cudzom, sa ale jej členovia počas svojho pôsobenia výrazne zapísali aj do dejín tohto regiónu.

Informácií o jednotlivých osobnostiach, napríklad tiež cez ruských príbuzných, vrátane A. S. Puškina, ale aj o množstve ďalších pozoruhodných spoločenských kontaktov a aktivít, ktoré spájajú príslušníkov tohto nenápadného rodu s prostredím Rakúsko-Uhorska i dnešného Slovenska, ponúkajú autori oveľa viac. Súčasne

prítom naznačujú, ako vývoj počas tzv. „dlhého 19. storočia“ výrazným spôsobom menil po stáročia zaužívané stereotypy života šľachty v prostredí strednej Európy. To na jednej strane umožnilo príslušníkom „novej šľachty“, ku ktorej patrili aj Friesenhofovci, využiť svoje úspechy vo finančníctve, priemyselnom podnikaní, obchode či štátnej službe a získať so šľachtickým titulom vstup do vyššej spoločnosti. Na druhej strane „stará šľachta“ sa v tomto období už nedokázala vždy úspešne vyrovnávať s nástrahami, ktoré predstavoval život nad reálne finančné možnosti, prevádzka nerentabilných veľkostatkov či neochota akceptovať novú politickú a ekonomickú realitu.

V publikácii sa práve na príklade sledovaného rodu, na konkrétnych problémoch, s ktorými viac či menej úspešne zápasili, údajoch o ich každodennom živote a prijímaných riešeniach, môžeme presvedčiť o oboch týchto prístupoch. Ak k nim pripočítame politické zmeny, najmä po skončení prvej svetovej vojny, nemožno sa čudovať rýchlemu materiálnemu úpadku nielen menej zámožných, ale i pôvodne pomerne bohatých šľachtických rodín.

Zaujímavá téma i relatívny dostatok faktov a dobových dokumentov, to je pre historikov, ktorí majú schopnosť vybudovať a pútavo prerozprávať príbeh, vždy veľká príležitosť. V tomto prípade ju autori dokázali využiť skutočne naplno. Ved' okrem historických udalostí úspešne ukázali, aké neraz veľmi komplikované, no súčasne „ľudské“, so všetkými pozitívami i negatívami, boli osobné príbehy ľudí tej doby. Pozorný čitateľ si všimne aj odkazy na to, že vytvorenie takéhoto diela nie je vôbec jednoduchou záležitosťou. Už v úvode naznačený tridsaťročný záujem je vlastne obdobím, keď sa postupne zhromažďoval potrebný materiál. Súpis archívov a literatúry v závere zase ukazuje, že išlo naozaj o mimoriadne rozsiahly a časovo náročný proces, ktorého výsledok nebol vopred zďaleka jasný. Dôležitá je podľa nášho názoru tiež posledná kapitola. Tá aspoň do istej miery ukazuje, koľko a akým spôsobom musí autor premýšľať, čo nakoniec položiť na papier a čo naopak vynechať. Osobitne v prípade, keď napriek úprimnému presvedčeniu žiaľ nedisponuje dostatočným množstvom dôkazov potrebných na potvrdenie svojich názorov. Rovnako zaujímavá zmienka je aj o zvolenej metodike, ktorá je porovnateľná s postupom autorov podobných diel vydávaných v zahraničí. Je síce faktom, že niektoré údaje sa v rozprávaní o členoch rodu niekedy opakujú. To niektorí čitatelia môžu vnímať rušivo, iní zase ako pripomenutie informácií pre lepšie pochopenie niekedy dosť komplikovaných vzájomných príbuzenských, ale i spoločenských vzťahov. Ďalším môže prekážať, akoby neukončenosť príbehu tejto rodiny. Je síce faktom, že samotný názov odkazuje na rok 1945 a odchod členov rodiny z kaštieľa v Brodzanoch. Aspoň krátka zmienka o tom či ešte a ako v súčasnosti žijú, by bola podľa nášho názoru nielen povestnou čerešničkou na torte, ale i celkovo logickým záverom.

Tieto, ale i ďalšie možné otázky však nič nemenia na skutočnosti, že autori pripravili pre čitateľov pozoruhodnú publikáciu, ktorá zaujme nielen obsahom, ale tiež svojím veľmi solídnym grafickým spracovaním. Aj vďaka tomu sa môže, a dúfajme, že aj stane cennou inšpiráciou pre spracovanie osudov ďalších šľachtických rodov či jednotlivých ich príslušníkov. Osobitne v komplikovanom, no súčasne mimoriadne zaujímavom a aj z pohľadu vnímania súčasných problémov dôležitom období „dlhého“ 19. storočia.

Patrik Derfiňák